

MAJANDUSAASTA ARUANNE

aruandeaasta algus: 01.01.2023

aruandeaasta lõpp: 31.12.2023

nimi: Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda

registrikood: 80007884

postiaadress: Harju maakond, Tallinn, Kesklinna linnaosa,
Pärnu mnt 141

postisihthnumber: 11314

telefon: +372 6009349

e-posti aadress: info@epkk.ee

veebilehe aadress: www.epkk.ee

Sisukord

Tegevusaruanne	3
Raamatupidamise aastaaruanne	14
Bilanss	14
Tulemiaruanne	15
Rahavoogude aruanne	16
Netovara muutuste aruanne	17
Raamatupidamise aastaaruande lisad	18
Lisa 1 Arvestuspõhimõtted	18
Lisa 2 Raha	19
Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed	19
Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad	20
Lisa 5 Pikaajalised finantsinvesteeringud	20
Lisa 6 Kasutusrent	20
Lisa 7 Võlad ja ettemaksed	21
Lisa 8 Annetused ja toetused	21
Lisa 9 Tulu ettevõtlusest	22
Lisa 10 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	22
Lisa 11 Mitmesugused tegevuskulud	23
Lisa 12 Tööjõukulud	23
Lisa 13 Intressitulud	23
Lisa 14 Seotud osapooled	23
Aruande allkirjad	25
Vandeaudiitori aruanne	26

MTÜ EESTI PÕLLUMAJANDUS-KAUBANDUSKODA

TEGEVUSARUANNE 2023

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (EPKK) seisab oma liikmeskonna huvide eest nii Eestis kui ka Euroopa Liidu tasandil. Meie eesmärgiks on olla usaldusväärseks partneriks riigile põllumajandust, toidutootmist, maamajandust ja metsandust puudutavate otsuste kujundamisel.

EPKK nõukogu kinnitas oma 18.10.2023 koosolekul ajakohastatud EPKK strateegia aastateks 2024-2026.

EPKK visioon – oleme ringbiomajandusettevõtjate ühishuvide koondaja ja eestkõneleja.

EPKK missioon – töötame Eesti taastuvate loodusvarade tõhusa ja kestliku väärimise nimel.

EPKK strateegilised eesmärgid on:

1. Ettevõtluskeskkond on soodne ja liikmete huvid on kaitstud nii Eestis kui EL tasandil;
2. Koja mõjukus on suurenenud – koda on riigile usaldusväärne ja üks peamisi partnereid põllumajandust, toidutootmist, maamajandust ja metsandust puudutavate otsuste kujundamisel;
3. Toodang vastab muutuvatele kvaliteedi- ja keskkonnanõuetele ning on tuntud nii kodu- kui välisriigis;
4. Liikmed teevad koostööd horisontaalselt, vertikaalselt ning ühistutes;
5. Ringbiomajandusega seotud valdkondade haridus on kõrge tasemel ja hinnatud;
6. Põllumajanduse, eesti toidu ja maaelu maine on hea;
7. Roheülemineku keskkonna-, kliima- ja toidujulgeoleku ning majanduslikud ja sotsiaalsed eesmärgid on tasakaalus;
8. EPKK on hea sisekliimaga inimeste arengut toetav atraktiivne tööandja.

1. Ettevõtluskeskkond on soodne ja liikmete huvid on kaitstud nii Eestis kui EL tasandil

1.1. Poliitikakujundamises osalemine: Liikmete ja nende liikmeks olevate isikute huvide esindamine ja kaitsmine Eestis

2023.a esitati EPKK-le arvamuse esitamiseks 118 erinevat õigusakti, millest kirjalikud seisukohad koostati 37 õigusaktile. EPKK esitas argumenteeritud ettepanekud järgmistele õigusaktidele:

- ✓ Euroopa Komisjoni pakendi ja pakendijäätmete direktiivi muutmise ja biopõhiste, biolagunevate ja kompostitavate plastide poliitikaraamistiku algatused, 20.01;
- ✓ Rohepöörde tegevusplaani avalik konsultatsioon, 13.01;
- ✓ Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ning veterinaarseaduse muutmise seaduse eelnõu 738 SE, 17.01;
- ✓ Perioodi 2021–2027 innovatsiooni- ja arendusosaku toetuse andmise tingimused ja kord, 20.01;
- ✓ Müügi- ja pakendamata toidu toidulase teabe esitamise nõuded, 23.01;
- ✓ Kinnisasja erakorralise hindamise kord, 30.01;
- ✓ Põllumajandusettevõtja tulemuslikkuse parandamise investeeringutoetus, 7.02;
- ✓ Põllumajandus- ja Toiduameti põhimääruse muutmine, 8.03;
- ✓ Ettevõtja varustuskindluse toetuse tingimused ja kord, 10.03;
- ✓ Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu, 22.03;
- ✓ Taimekaitseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus, 29.03;

- ✓ Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu, 31.03;
- ✓ Erakorraline toetus toidujulgeoleku tagamiseks ja põllumajanduse konkurentsivõime säilitamiseks, 31.03;
- ✓ Roheväidete direktiiv, 9.06;
- ✓ Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põhimäärus, 2.06;
- ✓ Liiklusseaduse muutmise seadus, 27.06;
- ✓ Perioodi 2023–2027 loomade heaolu toetus 4.07;
- ✓ Koolikava, 19.07;
- ✓ Taimse paljundusmaterjali (PRM) määrus, 25.08;
- ✓ Nende käitlemisvaldkondade ja toidugruppide täpsustatud loetelu, mille puhul peab käitleja esitama majandustegevuste või mille puhul peab käitlejal olema tegevusluba, 29.08;
- ✓ Riigilõivuseaduse ja metsaseaduse muutmise seadus, 7.09;
- ✓ Keskkonnatasude seaduse ja metsaseaduse muutmise, 7.09;
- ✓ Veise-, sea- ja lambarümpade kvaliteediklasside määramise täpsemad nõuded ning kvaliteediklasside määramiseks tunnustamise kord, 14.09;
- ✓ EL-i mullaseire direktiiv, 20.09;
- ✓ Looduskaitse seadus, 22.09;
- ✓ EL-i jäätme raamdirektiiv (toidujäätmed ja tekstiil), 29.09;
- ✓ Hädaolukorrasedus (HOS), 17.10;
- ✓ Kliimaseaduse eelnõu VTK kohta, 25.10;
- ✓ Mootorsõidukimaksu seadus, 30.10;
- ✓ Tootjaorganisatsiooni ja tootjaorganisatsioonide liidu tunnustamine, 26.10;
- ✓ Perioodi 2023–2027 loomatauditõrje programmi rakendamise toetus; 20.11;
- ✓ Biometaani tootmise ja kasutuse suurendamise toetus (mitteametlik), 30.10;
- ✓ Jäätmeseaduse, pakendiseaduse jt seaduste VTK, 22.11;
- ✓ Salmonellooside tõrje eeskiri, 8.12;
- ✓ Toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määr 2024. aastal, 12.12;
- ✓ Maaeluministri määruste muutmine seoses pindala- ja loomapõhiste toetustega, 18.12;
- ✓ Perioodi 2023–2027 maapiirkonna ettevõtjate konkurentsivõime suurendamise investeeringutoetus, 29.12.

1.2. Poliitikakujundamises osalemine: liikmete ja nende liikmeks olevate isikute huvide esindamine ja kaitsmine rahvusvahelisel tasemel.

EPKK jätkas koostööd Euroopa katusorganisatsioonidega. EPKK esindajad osalesid Copa-Cogeca töögruppide ja Euroopa Komisjoni nõuandvate töörühmade töös, piimakauplejate liidu Eucolait aastakoosolekul ning teistel organisatsioonide koosolekutel. Eesti ettevõtjate huvide kaitsmiseks Euroopa Liidu otsustusprotsessides tehti tihedat koostööd eelkõige Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga ning Eesti Vabariigi Alalise Esindusega ELi juures. Samuti vahetati infot ja tehti koostööd Euroopa Parlamendi liikmetega, eelkõige Riho Terrasega, kes on parlamendi maaelukomisjoni asendusliige. 25. jaanuaril kohtus EPKK Riigikantselei EL sekretariaadiga, et arutada EL poliitika prioriteetide uut dokumenti aastateks 2023-2025. Kohtumisel paluti Eesti esindajatel Brüsseli läbirääkimistel hoida fookuses Eesti konteksti, meie olukord ja vajadused võivad olla pisut erinevad Euroopa Liidu keskmisest ja kõik praktikad ei pruugi Eestile sobida. Olulisemad teemad ELi tasandil olid taimekaitsevahendite säästev kasutamine, ELi looduse taastamise eesmärgid, tööstusheite direktiiv, seadusraamistik süsiniku eemaldamise sertifitseerimiseks, Venemaa agressioon Ukrainas ning sellest tulenevad muutused turuolukorras ja rahvusvahelises kaubanduses, uute genoomitehnika heakskiit EL-is, “hommikusöögidirektiivid”, mullaseiredirektiiv, pakendite ja pakendijäätmete määrus. Lisaks EL-i metsaseire määrus, raadamisvabade toodete määrus. Eesti, Läti ja Leedu, Soome, Rootsi ja Taani põllumajandusorganisatsioonid saatsid märtsis Euroopa Komisjonile

ühispöördumise, mis puudutas Euroopa Komisjoni poolt juunis avaldatud ebaõiglast kava taimekaitsevahendite kasutamise vähendamise kohustuste seadmisel. Jätkusid tavapäraselt kord kvartalis toimuvad Põhja- ja Baltimaade organisatsioonide juhtide ja esindajate kohtumised. Sarnased regulaarsed kohtumised toimusid ka Vysegradi riikide (Tšehhi Vabariik, Poola, Ungari, Slovakkia, Horvaatia, Rumeenia) põllumajandusorganisatsioonide esindajatega. 2023. aastal toimus kokku 70 erinevat Copa-Cogeca ning Euroopa Komisjoni kohtumist.

1.3. Soodsa ettevõtluskeskkonna kujundamine suhtes teiste osapooltega

Koostöö arendamiseks PRIA-ga kohtuti 2. märtsil PRIA juhtidega. Peamisteks teemadeks olid PRIA arendusprojektid, pinnaseiresüsteem, uue perioodi toetusmeetmed ja koostöö edendamine. 2023.a seisis EPKK selle eest, et Maaeluministeriumi pädevusvaldkonna laiendamisega lisatakse regionaalvaldkonda kureeriva ministeriumi uuele nimele kas toit või põllumajandus. Maaeluministeriumi uueks nimeks sai Regionaal- ja Põllumajandusministerium. 16. juunil kohtusid piimatööstuste esindajad EPJ-ga. Koosolekul tegi EPJ lühikese ülevaate olemasolevatest teenustest ja analüüsitud proovide tulemustest. 24. juulil pöördus EPKK Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti poole küsimusega eksitava reklaami esitamisega tarbijale, seoses piima ja piimatoodete nimede õiguspärase kasutamise osas. Kirjas pööras EPKK tähelepanu, et nimetust „piim“ ei ole lubatud kasutada taimsest toorainest valmistatud jookide nimetamisel ega ka liitsõna ühe osana selliseid tooteid iseloomustavates kirjeldustes.

2. Koda mõjukus on suurenenud – koda on riigile usaldusväärne ja üks peamisi partnereid põllumajandust, toidutootmist, maamajandust ja metsandust puudutavate otsuste kujundamisel

Töötati välja EPKK põhiseisukohad 2023.aasta Riigikogu valimisteks. Seisukohad esitati kõikidele Eestis registreeritud erakondadele ja tutvustati neid kohtumistel erakonnaliikmetega. EPKK ettepanekud puudutasid toidujulgeoleku kindlustamist, terviklikku lähenemist biomajanduse potentsiaali kasutamisele, tasakaalu keskkonnahoidlikuma tootmise juurutamisel, ÜPP rakendamise sujuvat ettevalmistamist, piisavat kaasrahastamist ja Euroopa taastekava vahendite kiiret kasutuselevõttu, võrdsete konkurentsitingimuste tagamist (siseriiklikud toetused vähemalt üleminekutoetuste mahu), COVID-19 viiruse mõjude leevendamiseks erakorralise toetuse maksmist vähemalt naaberriikidega võrreldavas mahu, eriotstarbelise diiselmootori senise süsteemiga jätkamist ja selle täiustamist, diiselmootori madalama aktsiisimäära säilitamist ja aktsiisisoodustusi aianduses, ajutise välistööjõu lubamist riiki hooajatöödeks vähemalt samadel tingimustel nagu siiani, krediitdiviiside tagamist põllumajandus- ja toidusektorile, Eesti toidu ekspordi edendamist, uute turgude avamist, maamaksu tõusu piiramist, maaparanduse rahastamist, maapiirkondade arendamist, kestliku metsamajanduse edendamist ja puidu väärimise soodustamist, mõistlikku jäätmeäritlus- ja pakendipoliitikat. Selleks kohtuti Eesti 200, Eesti Keskerakonna, Reformierakonna, Isamaa, Parempoolsete ja EKRE-ga.

PÕLLUMAJANDUS- JA MAAELUPOLIITIKA

ELi ühise põllumajanduspoliitika 2021-2027 Eesti strateegiakavas ilmnes vastuolusid, mistõttu tehti 2023 aastal muudatusi erinevates strateegiakava toetusmäärustes. 3. juulil esitas EPKK tagasiside määruse „Perioodi 2023–2027 loomade heaolu toetus“ muudatuseelnõule, millega võimaldati teatud paindlikkus karjatamisperioodile. Meie ettepanekuga ministerium tervikteksti kooskõlastamisel ei arvestanud. Juuni alguses saatis Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium kooskõlastamisele **liiklusseaduse muudatused**, millega sooviti kehtestada veoauto teekasutustasudeks EL-i direktiivis

kehtestatud maksimummäärad. 27. juunil saatis EPKK ministeeriumile ettepaneku kehtestada **erisus põllumajanduses ja toidutootmises kasutatavatele veokitele ning lisada liiklusseadusesse uus masinaliik "põllumajandusveok"**. 20. oktoobril saatis EPKK samasisulise kirja koos ettepanekutega Riigikogu Majanduskomisjonile ning koja esindajad põhjendasid ettepanekuid komisjoni istungil 14.11. EPKK on erinevaid huvitatud osapooli (põllumajandustootjad, teadlased, ametnikud, vabaühendused ja teised huvitatud osapooled) ühendava **platvormi Hanekonsortsium** liige, mida juhib Keskkonnaamet. 2023. aastal toimus üks hanekonsortsiumi koosolek.

2023.a alguses korraldas EPKK mitu **valdkondlikku ümarlauda**:

Mesinduse ümarlaud: 6.03. Valmis mesinduse ümarlaua tegevuskava aastaks 2023, kus on välja toodud nii ameti, mesinike kui ka põllumeeste esinduste konkreetsete sammud, kuidas tagada aasta lõpuks sõnum sisuga: selgi aastal ei hukkunud taimekaitse tõttu ükski mesilaspere.

Piimaturu ümarlaud: 10.03. Peateemaks piima hinna volatiilsus ja võimalikud meetmed turuosalistele.

Seakasvatuse ümarlaud: 28.03. Olulisemaks teemaks andmete kogumine ja kasutamine seakasvatustes ja sealihatootmises. Andmete analüüsimise aluseks on seakasvatustes kasutatavate mõistete korrektne ja ühetaoline määratlemine.

Piimaveiste nuumafarmi ümarlaud: 27.06. Peateemaks karmistuvad nõuded elusloomade transpordile ja noorloomade veole Eestist välja. Piimaveiste nuumamise ja edasise käitlemise osas tuleks ära otsustada, mis on riigipoolsed suunad, kas jätkata elusloomade müügiga või otsida võimalusi liha sh rümpade realiseerimiseks. Kõikidel kohumistel olid lisaks EPKK liikmetele kaasatud ka teised valdkonda kuuluvad mitteliikmetest ettevõtjad ja riigisektori esindajad. **Jahindusnõukogu koosolek:** 1.06. Tutvustati ulukite küttimise ja seire aruandlust, karude tekitatud kahjustusi ning arutleti kahjuennetuslepingutega seotud küsimusi.

TOIDUPOLIITIKA

2023.a läbivaks ja ühtlasi olulisemaks teemaks kujunes **toidujulgeolek** ja toit kui elutähtis teenus. EPKK on seisukohal, et Eesti põllumajandus- ja toidusektoril on strateegiliselt tähtis roll toidujulgeoleku tagamisel ning selleks tuleb luua soodsad tingimused kodumaise toidutootmise arenguks. 31. märtsil saadeti Riigikantseleile ettepanek kehtestada toiduvaldkonna ETO-dele erand, mis ei kohustaks toidutootjaid rakendama küberturvalisuse seadusest tulenevaid nõudeid. Aasta alguses osalesime **toidu varustuskindluse tööühma** töös. Tööühma kohtumistel räägiti läbi, kuidas tagada tarneahela toimimine kriisiolukordades ning mängiti läbi täieliku elektrikatkestuse stsenaarium. 6. märtsil saatis EPKK arvamuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 X lisa muudatusettepanekule, mille eesmärk oli täiendada toidu säilimisaja „parim enne“ märgistamist ja lisada sellele sõnad „sageli hea ka pärast“. Kuigi ettevõtjad on juba vabatahtlikult märkinud soovitusi toidu raiskamise vähendamise osas, ei pooldanud EPKK kohustusliku märgistuse muudatust. Augustis avalikustati Euroopa Komisjoni **jäätmedirektiivi** muutmise ettepanek, milles seati toidutööstustele eesmärk vähendada toidujäätmete hulka 10% aastaks 2030 võrreldes 2020.a. 27. septembril saadetud kirjas Kliimaministeeriumile pakkus EPKK vähendamise määraks 2%, sest suurema kui 2%-lise toidujäätmete sihtmäära saavutamiseks peab olema riigi poolt välja töötatud toetusmeetmete pakett, mis sisaldab tuge uute tehnoloogiate arendamiseks, abi uute seadmete soetamiseks ja tootmisüksuste ehitamiseks ning teadusarenduseksperide kaasamiseks. Augustis toimunud töötleva tööstusgrupi koosolekul tõstatasid liikmed küsimuse **töötervishoiu kontrolli** läbiviimise kohta. EPKK konsulteeris töötervishoiu kontrolli teemal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindajaga, kes tõdes, töötervishoiu teemal on ilmnunud erinevaid lahkkelisid, mistõttu on ministeeriumil plaanis teema fookusesse võtta aastal 2024. Septembris algasid arutelud **reklaamiseaduse** muutmiseks. Koda osales Põllumajandus- ja Toiduameti juures tegutseva **kliendinõukoja töös**, kohtumised toimuvad vähemalt 3 korda aastas.

METSANDUSPOLIITIKA

Metsandusteemad leidsid käsitlest nii koja metsanduse grupis kui ka keskkonnatoimkonnas, kuna teemad on omavahelises tihedas seoses. Copa-Cogeca metsanduse töögrupi töökoosolekul esindas koda Keskühistu Eramets tegevjuht ja EPKK metsanduse grupi juhatuse liige Priit Põllumäe.

KESKKONNAPOLIITIKA

Koda panustas aktiivselt keskkonna valdkonna õigusloomesse. 20. septembril esitas EPKK oma seisukoha ja täiendused Kliimaministeeriumile Euroopa Liidu direktiivi ettepanekule, mis loob tingimused muldade jätkusuutlikuks majandamiseks ja aastaks 2050 kõigi muldade hea seisundi saavutamiseks. **Mullaseire direktiivi** arutati jooksvalt keskkonnatoimkondades ja võeti osa Copa-Cogeca keskkonna töögruppide aruteludest. Tihedat koostööd tehti **kliimaseaduse** väljatöötamisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, kliimanõukogu põllumajanduse esindaja ja tööühmi juhtivate asekanstleritega. Koja esindajad olid kinnitatud Elurikkuse ja maakasutuse tööühma, Kestliku toidusüsteemi ja Ettevõtlus ja ressursikasutuse tööühmadesse. Euroopa Liidu tasandil avalikustati mais **keskkonnaväidete e. roheväidete direktiiv**. EPKK esitas direktiivi osas Kliimaministeeriumile oma tähelepanekud. 2. oktoobril osaleti Riigikogu EL asjade komisjoni istungil, kus tutvustati Eesti seisukohti rohedirektiivi osas. 7. ja 22. novembril osaleti jäätmereformi protsessis. EPKK ei toetanud mh Kliimaministeeriumi dokumendis **jäätme-, pakendi- jt seaduste muutmise väljatöötamiskavatsus** ideed kehtestada Eestis pakendimaks. 7. detsembril tehti ettepanekud **Taimkaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskavale**. Kogu aasta jooksul osaleti **LULUCF koalitsiooni** kohtumiste. EPKK on **Säästva arengu komisjoni liige**, mille ülesanne on jälgida ülemaailmsete säästva arengu eesmärkide elluviimist ning osaleda nende elluviimises. EPKK esindajad osalesid 01.06 ja 24.09 toimunud kohtumistel.

ETTEVÕTLUSPOLIITIKA

2023. a teavitas Tööinspektsioon, et alates 1. jaanuarist 2024 hakatakse Eestis **rakendama Euroopa Kohtulahendi tõlgendust töö- ja puhkeaja arvestuse kohta**, mille tulemusena peab 40-tunnilise töönädala jooksul töötaja võimaldama töötajale vähemalt 47 järjestikkust tundi puhkust. 1. detsembril saatis EPKK minister Tiit Riisale kirja punktide osas, mis Eestis erisust vajavad. Algsest plaanist töö- ja puhkeajaseadust mitte muuta, on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium loobunud. Detsembri alguses esitas Regionaal- ja Põllumajandusministeerium määruse, millega kehtestatakse **toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määr 2024. aastaks**. EPKK esitas oma vastuväited plaanitavate tunnitasu määrade osas ja tegi ettepaneku kehtestada 2024. aasta järelevalvetasude määrad samas suuruses nagu 2023. Aastal. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi menetlusprotseduuri õigsuse osas, pöördus EPKK koos Eesti Kaubandus-Tööstuskoja, Eesti Toiduainetööstuste Liidu ja Eesti Kaupmeeste Liiduga õiguskantsleri poole arupärimisega.

3. Toodang vastab muutuvatele kvaliteedi- ja keskkonnanõuetele ning on tuntud nii kodu- kui välisurul

3.1 Kvaliteedi- ja päritolumärgiste arendamine

2022.a töötas EPKK koostöös AS Lõuna Pagarid ja AS Eesti Pagarid välja **geograafilise tähise tootespetsifikaadi “Eesti rukkileib”**. Kaasa aitasid ka ERM, TalTech ja TFTAK. 2023. a täiendati tootespetsifikaati vastavalt Maaeluministeeriumi esitatud märkustele ning 21. novembril otsustas EPKK teraviljatoimkond esitada taotluse Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile geograafilise tähise „Eesti rukkileib“ registreerimiseks. Kaasamisüritusena korraldas EPKK 26. oktoobril infopäeva. 2023. aastal toimus **Pääsukesemärgi taotlusvoor** kahel korral. Kevadisel taotlusvoorus osales 4 tootjat ja märgi sai 7 toodet: Minna Sahver OÜ - Metsade Maitset marmelaadikommid tumedas šokolaadis; Eesti Muna OÜ - Muna Liisa kanamunad; Püvi OÜ - Võõpsu Mesila Mesil; Veinimäe OÜ - Sulbi Roosa viinamarjavein ning Viinamärdi Talu OÜ kolm toodet: Lambapiimajogurt Naturale, Pecorello – klassikaline lambajuust ja Stracciatella mozzarellaribadega koorejuust. Järeelhindamisel oli

22 toodet, kes kõik kontrolli läbisid. Sügisene hindamine toimus 15.12 ja Pääsukesemärgi kandmise õiguse said 6 Eesti toiduettevõtte 33 toodet. 2023. aasta lõpus kandis Pääsukesemärki 76 ettevõtte 298 toodet.

3.2 Toiduainete kvaliteedi- ja keskkonnanõuete tõstmine

EPKK nõukogu liikmed Anu Hellenurme ja Jaanus Murakas osalesid AS Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli nõukogu töös. Alates 12. juulist alustas AS Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli nõukogu esimehena tööd EPKK tegevjuht Ants Noot. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi eestvedamisel kutsuti kokku **AMR-i töörühm**, kus osales ka EPKK esindajana. Töörühma koosolek toimus 9. märtsil, mil vaadati üle AMR-i tegevuskava rakendusplaan ning töörühma liikmed andsid ülevaate 2022.a tegevustest. Uuendati koja kodulehel alamlehte „**Teadlik taimekaitse**“. Lisaks teadlikkuse tõstmisele töötati välja säästliku taimekaitse infograafikad. Põllumajandus- ja Toiduamet rahaldas koja eriloa taotlused **taimekaitsevahendite** Carnadine Extra, Karate Zeon 5 CS, Reglone 200 SL ja Salsa piiratud ja kontrollitud kasutuseks. 20.07 toimunud AGRIFISH eelsel kohtumisel arutleti Eesti seisukohtade üle taimekaitse säästva kasutamise määrase osas. Lisaks osaleti Copa-Cogeca poolt koostatud **glüfosaadi kasutamise uuringus**. EPKK esindaja osales Arvamusfestivali raames säästva taimekaitse teemalises paneelidiskussioonis. Jätkati tööd Eesti toidu kvaliteediprogrammi väljatöötamisega, mis on osa laiemast püüdlusest tugevdada Eesti toidu mainet ja tuntust rahvusvahelistel turgudel. EPKK on seadnud eesmärgiks töötada välja, esitada tunnustamisele ning rakendada põllumajandussektorites kvaliteedikavasid, mis moodustavad ühtse kvaliteediprogrammi. Kvaliteediprogrammi rakendamise eesmärk on kasutada Euroopa Liidu teavitus- ja müügiesitamismeetmeid, et parandada Eesti toidu mainet välisturgudel. Lõpusirgele jõuti kvaliteedikavaga sealihatootjatele, programmi kontseptsiooni tutvustati laiemale avalikkusele Lihafoorumil, mida kajastati ka Maalehes.

3.3 Messidel osalemise korraldamine

2023 osaleti turuarendustoetusega koja poolt korraldatud välismessidel:

- Grüne Woche 2023 - 20-29.01.2023 Berliinis
- Anuga 2023 – 07-11.10.2023 Köln, Saksamaa, messil osales 16 Eesti ettevõtjat

3.4 Ekspordivõimaluste arendamine

Tõuloomade ekspordi edendamiseks algatati kolmeaastane BreedExpo2 projekt koostöös Läti ja Soome partneritega, mille eesmärgiks on tõuaretusmaterjalide ja tõuloomade ekspordi edendamine Usbekistanis, Aserbaidžaanis ja Türgis. Projekti raames külastasid EPKK ja Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu esindajad Aserbaidžaanis ning koos välispartneritega osaleti ühisstendiga Taškendis messil "AgroExpo 2023". Samuti toimus Eesti tõuloomakasvatavate õppereis Soome ning ekspordi ja tõuaretuse alased seminarid. EPKK andis liikmetele teada võimalustest osaleda erinevatel ärivisiitidel, mida korraldas Euroopa Komisjon või Eestis tegutsevad ekspordi edendamise tegelevad organisatsioonid.

4. Liikmed teevad koostööd horisontaalselt, vertikaalselt ning ühistutes

4.1. Vertikaalse koostöö arendamine

Tööd jätkasid koja toimkonnad: piima-, liha-, mahe-, keskkonna- ja teraviljatoimkond. Toimkondadega tihedas koostöös toimusid EPKK erialafoorimid.

Lihatoimkond: 26. jaanuaril võeti kokku aasta 2022. Liikmetele anti ülevaade pooleli olevatest õiguslikest algatustest. Ühine kohtumine Piimatoimkonnaga toimus 27.06 peale nuumafarmi teemalist ümarlauda. Kohtumisel tegi Maaeluministeeriumi esindaja ülevaate salmonelloosi kontrollimeetmetest ja tõrje eeskirjast ning rääkis veterinaarvaldkonnas toimuvatest arengutest.

3. oktoobri kohtumise peateemaks oli 2023. aasta Lihafoorumi kava. Liikmetele anti teada, et looduskaitseaduse vastuskirjas tegi EPKK ettepaneku lubada lindude heidutusjaht, kuivõrd rändlindude poolt tekitatud kahju riik edaspidi hüvitada ei soovi. 12. detsembril anti ülevaade PTA kliendinõukojas arutatud turgude avamise ja antimikroobsete ainete registri teemal. Arutelul olid mitmete õigusaktide muudatused.

Piimatoimikond: 26. jaanuari kohtumisel võeti kokku 2022.a ning arutleti teemadel toorpiima baasnäitajad ja turuolukord. Teine kohtumine toimus koos Lihatoimikonnaga 27.06 peale piimaveise nuumafarmi teemalist ümarlauda.

Teraviljatoimikond: kogunes 18. aprill, 7. juuli ja 21. november. Peamised arutelud hõlmasid Eesti teraviljasektori arengukavadest tulenevaid eesmärke. 21. Novembri koosolekul kiideti heaks EPKK taotlus Eesti rukkileiva geograafilise tähisega kaitsmiseks. 7. juuli peamine arutelukoht oli 2023. hooaja äärmuslikud ilmastikutingimused ning nende mõju. Läbivalt oli aruteluks ka EL-i säästva taimekaitse regulatsioonid, turuolukord ning kõrged sisendihinnad.

Mahetoimikond: 26. mail kohtus toimikond Võrumaal, kus arutluse all oli tegevuskava 2023. aastaks. Lisaks arutati, keda nomineerida parima mahetootja võistlusele. 4. augustil külastati Linnamäe Lihatööstust, kus Marko Hiimäe andis ülevaate ettevõtte tegevustest ning sektori olukorrast. 5. detsembril kohtuti Saidafarmis, külastati Saidafarmi tootmiskompleksi.

Keskkonnatoimikond: 11. jaanuari toimikonna kohtumisel keskenduti kahele algatusele - VV Rohepöörde tegevusplaan ning Euroopa Komisjoni ettepanekud EL-i ringmajanduspakett. 16. märtsil selgus, et toimikonna esinaine suundub tööle Maaeluministeeriumisse ja astub juhi kohalt tagasi. Aruteluna käsitleti Keskkonnavaldkonna arengukava „KEVAD 2030“ versioon 2, mis hõlmas veekeskkonda. 06. septembri koosolekul valiti uueks toimikonnajuhiks Margus Lepp. Aire Rihe (KLIM) andis põhjaliku ülevaate EL mullaseire direktiivist. 19. detsembril toimus traditsiooniline igaaastane EPKK keskkonnatoimikonna ja põllumajanduse veekaitse töörühma (PVT) ühine koosolek. Kohtumisel tutvustati uut PVT koosseisu ja nende ülesandeid. Esitleti kliimaministeeriumi 5 sõnumit nitraaditudlike alade majandamisel, uuringu „Nitraaditudlike alade nimistu läbi vaatamine, vajadusel nimistu muutmise või täiendamise ettepanekute esitamine koos mõjuanalüüsiga“ ja uuringu „Põllumajanduse veekaitse meetmete rakendamise tõhususe mõõtmine pilootpiirkonnas I etapp 2023–2025“ vahekokkuvõtet. Raporteeriti NTA tegevuskava 2021-2024 meetmete rakendamisest ja ND perioodi 2020-2023 rakendamisest ning anti ülevaade ÜPP 2023-2027 veekaitsega seotud meetmete taotlemisest ning tellitavatest põllumajanduse veekaitsega seonduvatest uuringutest.

Maakonnaorganisatsioonide toimikond 20. oktoobril. Päevakorras oli liiklusseaduse muudatus ja ülevaade EPKK uuest strateegiast. Arutleti EL-i mullaseire direktiivi mõjude üle Eesti põllumajandusele, anti ülevaade loodava kliimaseaduse heitmete vähendamise eesmärkidest ning kavandatavast mootorsõidukimaksust.

4.2. Horisontaalse koostöö arendamine

Toimused koja gruppide koosolekud: põllumajanduse, töötleva tööstuse, maamajanduse ja metsanduse grupid.

Põllumajanduse grupp: kogunes 20. jaanuar, 2. märts, 28. märts, 11. mai, 29. juuni, 7. september ning 20. detsember. Läbivalt anti ülevaateid päevakorras olevatest seaduseelnõudest. Arutleti FADN andmebaasi muutumist FSDN-ks ja otsetoetustega seotud küsimuste üle. 2. märtsil toimus ühine kohtumine PRIAga, kus olid teemadeks pindala- ja loomapõhised toetused, investeringumeetmed. PRIA andis ülevaate pinnaseiresüsteemist.

Töötleva tööstuse grupp: 6. jaanuaril toimunud koosolekul arutati PMAN-i päevakorrapunkti „Ministeeriumi ettepanek seoses toidujulgeoleku ja kriisiabi puudutavate riigieelarveliste vahendite jaotuspõhimõtetega“. Tutvustati kahte keskkonnavaldkonnast – VV Rohepöörde tegevusplaani ning EL-i

Komisjoni teist ringmajanduspaketti. 17. veebruari kohtumisel anti ülevaade MeM-i õigusloome tööplaanist, uue kliimaseaduse võimalikust kontseptsioonist, koja korraldatavatest messidest, toidu varustuskindluse strateegilise tööühiku kohtumisetest ning kutsuti üles esitama tooteid Pääsukesemärgi kevadisele hindamisele. 21. aprillil kogunesid grupi liikmed Tartus Maaülikooli toidulabori ruumides. MES-i esindaja tutvustas tööstustele meetmeid kriisiolukordadega toimetulekuks. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda pakkus osalemisvõimalust regionaalministri ärivisiidil Lõuna-Koreasse. 9. juunil toimus koosolek koos külastusega E-Piima tehasesse. Töötleva tööstusgrupi juhatuse liikmeks valiti Markus Kirsberg, kellest ühtlasi sai ka EPKK nõukogu liige. Piimatoimkonna põhiliikmeks kinnitati Maido Solovjov ja asendusliikmeks Ene Tammsaar ning Lihatoimkonda Priit Deimann ja Pille Hammerbeck, mahetoimkonda Margus Puust. Augusti kohtumine oli Paides, võõrustajaks AS Eesti Pagar. Koosolekul arutati võimalike muutuste üle töötavishoiu kontrolli ja nakkushaiguste tõendi nõude tingimustes ning jäätmedirektiivi ettepanekute üle. Seoses HKSCani omanikuvahetusega ja Markus Kirsbergi tagandamisega juhi kohalt, oli vaja TTG poolt määrata uus nõukogu liige.

Maamajanduse grupp: 21. juunil toimunud maamajandusgrupi kohtumist võõrustas maamajandusgrupi juht Sivar Irval, kes tutvustas Dimedium Grupi tegevusi ning tegi tuuri ettevõtte Tartu kontoris ja laos. 7. septembril võõrustas grupi liikmeid Agrovarustus OÜ. Kohtumisel anti ülevaade EPA2023 ettevalmistuse hetkeseisust, kooskõlastamisel olevatest õigusaktidest. Lisaks tutvustati väljatöötamisel olevat koja strateegiat. 20. oktoobri kohtumine keskendus EPA2023 kokkuvõttele. Grupi liikmed andsid tagasiside ürituse korraldusele ja läbiviimisele ning tegid ettepanekuid järgmiseks aastaks.

Metsanduse grupp: koosolekud toimusid 6. juunil ning 13. detsembril. Läbivateks teemadeks koosolekul oli ELi metsaseire määrus ning raadamisvabade toodete määrus. Lisaks ka EPA messil toimuv metsandusfoorum ja selle korraldamine.

4.3. Ühistegevuse arendamine

Ühistegevuse teadmussirde pikaajalise programmi raames viidi läbi kolm infopäeva: „Väiketootjate koostöövõimalused“ 18. aprillil, „Tootjaorganisatsioonide tunnustamine ning tootjaorganisatsioonidele suunatud toetused“ 13. detsembril ning „Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood“ 13. detsembril. EPKK jätkas tegevustega, et tugevdada tulevikus Eesti põllumajandustootjate turupositsiooni ja konkurentsivõimet ning nõustas Muhu Liha TO tegevuse alustamisel.

4.4 Arendusprojektid

2023.a. jätkati **LIFE veekaitseprojekti CleanEST** tegevuste elluviimisega. Projekti eesmärk on Ida- ja Lääne-Virumaa veekogumite seisundi parandamine, sh Ida-Eesti veemajanduskavas ja meetmeprogrammides Viru alamvesikonnale ette nähtud meetmete rakendamine ning uue veemajanduskava koostamise toetamine perioodiks 2020–2027. EPKK on juhtpartner kahes 2023.a. alanud INTERREG Kesk-Läänemere Programmist rahastatud projektis „**Sustainable Silage**“ (7 partnerit, sh. 4 välispartnerit) ja „**BreedExpo2**“ (4 partnerit, sh. 3 välispartnerit). Esimene neist käsitleb farmidest silomahlade lekete vähendamist kogu silo tootmisahela vältel. Teine projekt, BreedExpo 2 toetab Eesti Läti ja Soome tõuveiste kasvatussektorit sisenemisel uutele turgudele – Usbekistani, Türgi ja Aserbaidžaan. 2023. aasta alustati ka toiduturismi arendusprojektiga **BASCIL**. Projekti eesmärk on arendada maapiirkonna toiduturismi teenuseid Eestis ja teistes Läänemere piirkonna riikides. Parandada kohalike toidutootjate konkurentsivõimet läbi nende äritegevuse mitmekesistamise turismisektori valdkonnas. EPKK arendusnõunik korraldas 21.06.2023 EPKK Teadusnõukoja arutelu kliima teemal. Osalejale anti ülevaade, kuhu oleme kliimaeesmärkide saavutamisel liikumas.

4.5. Teadmiste ja oskuste arendamine

EPKK korraldas 2023. aastal kokku 59 valdkonna ettevõtetele olulist sündmust – nende hulgas 17 traditsioonilist foorumit ja konverentsi, 42 erineva teemaga kasulikku infopäeva. Tänu koja rahvusvahelisele koostöövõrgustikule esinesid konverentsidel ja infopäevadel mitmed tunnustatud eksperdid erinevatest ELi liikmesriikidest. Toimus järjekorras viies **Eesti Põllumajanduse Aastanäitus EPA2023** (11.-12. oktoobril), mis tõi Tartusse paartuhat põllumajandussektori ja toidutootjate esindajat. Mess toimus Eesti Rahva Muuseumis. Kahe päeva jooksul tutvustati põllumajanduse trende ja innovaatilisi tehnoloogiaid. Aastanäituse oluliseks osaks on mitmekülgne ja informatiivne sündmuste programm, mis sisaldas 50 sündmust. Suurematest sündmustest toimusid EPA2023 raames Metsandusfoorum 2023, konverents Maheturg 2023, Lihaveisekasvatuse aastakonverents, Lamba- ja kitsekasvatajate aastakonverents, Mesindusseminar, Finantsseminar ning veel 42 seminari. Lisaks oli kaks päeva sisutihedat programmi live-studios “EPA Studio”, mida sai kuulata ja jälgida nii kohapeal kui veebiülekanadena. Veebiülekanდეid vahendas Maaleht/Delfi.ee. EPA tagasiside oli positiivne, üritus on end tõestanud kui vajalik platvorm põllumajandussektoris tegutsejatele.

Teadussiirde ja teavituse programmi raames toimusid 2023. aastal suursündmustena konverents "Maaelufoorum 2023: Eesti visioon maaelu ja biomajanduse arendamiseks"; Keskkonnafoorum 2023; Aiandusfoorum; Seakasvatuse konverents; Piimafoorum 2023; Aretuskonverents 2023; Toiduohutuse aastakonverents „Kestlikud toidusüsteemid“; Põllumajanduse ärifoorum; konverents "Aasta Põllumees 2023"; konverents "Maheturg 2023"; konverents "Metsandusfoorum 2023"; Lihaveisekasvatuse konverents; Lamba- ja kitsekasvatajate konverents; Digipööre Eesti maamajanduses; Lihaforum 2023 ning Teraviljafoorum 2023. Väiksematest sündmustest oli 42 seminari/infopäeva, mis toimusid veebis või kontaktsetena loomakasvatuse-, taimekasvatuse-, aianduse, toidu ja toiduohutuse, digitaalses, ühistegevuse ja horisontaalses valdkonnas. EPKK aitas korraldada loomakasvatuse valdkonna õppereisi Ühendkuningriiki teemal “Rohumaa kvaliteedikavad (UK)”. Regulaarselt ilmusid perioodiline elektrooniline turuinfoväljaanne Piimainfo, Lihainfo, Teravilja- ja õlikultuuride info ja "EURONEXT börs Pariisis". Välja anti kaks numbrit elektroonilist perioodilist infolehte "Põllumajanduskoja Euroopa Teataja".

4.6 Turuinfo ja teabelevi

EPKK andis välja **elektroonilist infolehte** "Põllumajandus-ja toidu-uudiseid Euroopast" ja osales ajakirja Põllumehe Teataja kolleegiumi töös. Tegi koostööd Postimees grupi Maa Elu väljaannetega (vaheleht ja raadiosaade). Igal tööpäeval saadeti liikmetele meediakajastuste ülevaade **meediapeegel**. Infot edastati infolisti, **kodulehekülje** www.epkk.ee ja **koja Facebooki lehtede** kaudu (“Toeta Põllumeest”; “Kodumaise eest väljas!”; “Tunnustatud Eesti Maitse”; “Piim – päeva pärl!”). Ilmus 6 **valdkondlikku sisuartiklit** Põllumehe Teatajas ja 7 **taskuhäälingut Delfi taskus** alapealkirjaga “Põllult taldrikule” ja 3 toiduteemalist videoloengut. Koostöös Tõuloomakasvatusega ilmus aastal 4 **Tõulooma kasvatuse ajakirja**. Ilmus toiduvaldkonna **teabematerjal** Uuendtoit ja sisuartiklid EPKK infokirjas. Valmisid kaks **videofilmi** “Ühistegevust tutvustavad tegevuslood”. Kodulehele loodi teaduskoostöö võimaluste tutvustamiseks eraldi rubriik. Igast nädalast saadeti liikmetele tegevusülevaade. Neli korda aastal ilmus **туруinfo kvartaliväljaanne** Teraviljaturg. Igal nädalal ilmusid turuinfo väljaanded Piimainfo, Teraviljainfo ja Lihainfo. Tööpäeviti saadeti liikmetele Euronext teraviljabörsi infot. Tehti koostööd erinevate Eesti meediaväljaannetega.

5. Ringbiomajandusega seotud valdkondade haridus on kõrgel tasemel ja hinnatud

5.1. Koostöö koolide ja teadusasutustega

Jätkus **koostöö koolide ja teadusasutustega**. EPKK esindajad osalesid Eesti Maaülikooli nõukogu, Majandus- ja sotsiaalinstituudi nõukogu, Eesti Maaülikooli Joosep Tootsi Fondi nõukogu, Eesti

Maaülikooli Biomajanduse arenduskeskuse, Eesti Maaülikooli loodusteaduste kooli, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli nõunike kogu, Järvamaa Kutsehariduskeskuse nõunike kogu, SA Eesti Piimandusmuuseum nõukogu ja BioCC nõukogu töödes ja tegemistes. Koostöös Eesti Maaülikooli ja loomaarstide erialaliitudega algatas EPKK ühiskonnas arutelu veterinaarhariduse jätkusuutlikkusest. Toimused kohtumised valdkonna ministrite ja ametkonnaga, teema leidis käsitlemist Riigikogu maaelukomisjonis ning Riigikogu arutas oma täiskogu istungil veterinaarharidusega seonduvat oluliselt tähtsa riikliku küsimusena. EPKK osales **Ringbiomajanduse teekaardi** koostamisel ja kuulus taaste- ja vastupidavusfondi raames kokku kutsutud kahte konsortsiumisse „Roheoskused ettevõtete rohepöörde toetamiseks“. Konsortsiumite juhtivpartneriteks on Eesti Maaülikool põllumajanduse valdkonnas ning Tallinna Tehnikaülikool toidutööstuste valdkonnas. 2023.a viidi läbi konsortsiumite tegevuste ja ülesannete kaardistus. Iganädalases EPKK **infokirja teadusrubriigis** tutvustati Eesti Maaülikooli, ETAGi jt. riikide valdkondlike teadusuudiseid (väitekirjade kaitsmine, projektide tulemused, HEU, SekMo jt projektide taotlusvoorud).

5.2. Kutsehariduse edendamine

EPKK jätkas põllumajandusvaldkonnas kutse andmist ja süsteemi arendamist. EPKK andis põllumajanduse valdkonnas 2023. aastal **kutsetunnistuse** 280 kutseeksami läbinud oskustöölisele või spetsialistile. 2022. aastal vastavalt 283 ning 2021. aastal 279 spetsialistile või oskustöötajale. Koostöös Järvamaa Kutsehariduskeskuse ja Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooliga viidi 2023. aastal läbi kokku 19 kutseeksamit. Kutse saajad jagunesid taime- ja loomakasvatuse, kalakasvatuse, loomaarsti abilise ja hobuhooldaja erialade vahel. Kõige rohkem kutseid anti välja järgmistel erialadel: taimekasvataja, tase 4 (113), taimekasvatustootja, tase 5 (38), veisekasvataja, tase 4 (35). 2023. aastal uuendati taime- ja loomakasvatuse valdkonna **kutsestandardeid**. Toimused mitmed töögruppide kohtumised kutsegruppide kaupa ning viidi standardid vastavusse tänaste vajaduste ja nõuetega. EPKK esindajad osalesid haridust puudutavatel nõupidamistel, ümarlaudades, koosolekutel ja kogudes ning Järvamaa KHK ja Olustvere TMK koolide nõuandvates nõukogudes, kus anti tagasisidet erinevate koolitusvajaduste ja valdkonna tulevikusuundade kohta.

6. Põllumajanduse, eesti toidu ja maaelu maine on hea

6.1. Eesti toidu hea maine ja tuntus koduturul

EPKK eestvedamisel algatati koostöös Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi, Eesti Maaülikooli ja Eestimaa Talupidajate Keskliiduga ühise kommunikatsioonistrateegia väljatöötamine eesti toidu, põllumajanduse ja maaelu maine parandamiseks. 27.-28. septembril osales EPKK **Pääsukesemärgi** banneriga Tallinna Toidumessil ning Eesti Põllumajanduse Aastanäitusel 2023, Tartus. Pääsukesemärgi taotlusvoor oli novembris. Lisaks alustasime läbirääkimisi jaekaubanduskettidega kampaania läbi viimiseks. 12.-13. oktoobril toimunud EPA messil loodi toidutootjatele Eesti toidu ala, kus meie toidutootjad said messikülalistatele oma tooteid tutvustada.

6.2. Põllumajandus- ja toidusektori ettevõtete hea maine ja tuntus koduturul

20.-21. juulil toimus üheksas üle-eestiline **Avatud talude päev**. EPKK andis aktiivse panuse Avatud talude päeva õnnestumisse. Avatud toidutööstuste nädal toimus 2023. aastal virtuaalselt. EPKK ja Maalehe konkurss **Aasta Põllumees** toimus 23. korda. Aasta Põllumeheks valiti Airi Külvet, kes on üks MTÜ Liivimaa Lihaveise asutajatest ja eestvedaja. EPKK aumärgi „**EestiMAA Heaks**“ tunnustuse said 2023. aastal: Valdis Noppel, Ain Aasa, Ants-Hannes Viira, Lii Sammler, Margus Lepp, Marko Kass, Riho Kala, Lenno Link. EPKK 2023. aasta **auliikmeks** nimetati Roomet Sõrmus, kes pälvis samal aastal ka Presidendi teenetemärgi.

7. Roheülemineku keskkonna-, kliima- ja toidujulgeoleku ning majanduslikud ja sotsiaalsed eesmärgid on tasakaalus

Koja esindajad osalesid aktiivselt 20. septembril alanud **kliimaseaduse** väljatöötamise protsessis. Avaüritusel määratleti vastutavad osapooled, rollide jaotus ning sektorite vahelise koostöövõimaluste kaardistamine. Töörühmad moodustati järgmistes valdkondades: energeetika, transport ja liikuvus, ruumiloomed ja hooned, elurikkus ja maakasutus, kestlik toidusüsteem, ressursikasutus (sh tööstus, ringmajandus ja jäätmed, maavarad). 25. septembril esitas EPKK ettepanekud ja täiendused kliimaseaduse eelnõu väljatöötamise kavatsusele. 01. novembril osaleti esimese kõikide töörühmade ühiskohtumisel, kus anti ülevaade kliimaseaduse sisust ja koostamise protsessist, Eesti kliimapolitikast, kliimaseaduse sektorite jaotusest, nende KHG mõjust ning kasvuhoonegaaside arvestusest. Töörühmade II kohtumine algas 14. detsembril kestliku toidusüsteemi töörühma kohtumisega, kus arutati erinevaid KHG heite vähendamise ambitsiooni tõstmise võimalusi või stsenaariumeid ning kaardistati sektori KHG heite vähendamise potentsiaal, võimalused sektori konkurentsivõime tõstmiseks ning lisavajadused. Lisaks toimusid arutelud kõigis EPKK gruppides ja toimikondades.

8. EPKK on hea sisekliimaga inimeste arengut toetav atraktiivne tööandja

Organisatsiooni arendamine ja juhtimine on pidev protsess. Kojas töötajate arendamiseks korraldati 29.-30. augustil väljasõit Pärnumaale, kus toimus meeskonnakoolitus ning kohtuti Kojas liikmetega ja tegeleti nende arenguvajaduste väljaselgitamisega. 2023. aastal **uuenes Kojas meeskond**: 16. jaanuar alustas tööd juhatuse esimees Ants Noot, 8. veebruaril alustas Kojas tööd projektijuht Marge Mänd, 8. mail liitus Kojaga põllumajandusevaldkonna juht Ragnar Viikoja, 26. juunil alustas tööd keskkonnavaldkonna juht Elena Sapp, 14. augustil alustas Kojas tööd büroojuht Kristina Unrau ning 11. septembril siloeksperdi ametikohale Kristiina Märs.

Raamatupidamise aastaaruanne

Bilanss

(eurodes)

	31.12.2023	31.12.2022	Lisa nr
Varad			
Käibevarad			
Raha	897 216	1 272 723	2
Nõuded ja ettemaksed	595 863	185 691	3
Kokku käibevarad	1 493 079	1 458 414	
Põhivarad			
Finantsinvesteeringud	20 000	20 000	5
Kokku põhivarad	20 000	20 000	
Kokku varad	1 513 079	1 478 414	
Kohustised ja netovara			
Kohustised			
Lühiajalised kohustised			
Võlad ja ettemaksed	76 921	57 009	4,7
Kokku lühiajalised kohustised	76 921	57 009	
Kokku kohustised	76 921	57 009	
Netovara			
Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	32 118	32 118	
Eelmiste perioodide akumulieeritud tulem	1 389 287	1 266 264	
Aruandeaasta tulem	14 753	123 023	
Kokku netovara	1 436 158	1 421 405	
Kokku kohustised ja netovara	1 513 079	1 478 414	

Tulemiaruanne

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Tulud			
Liikmetelt saadud tasud	189 576	162 070	
Annetused ja toetused	1 015 305	891 489	8
Tulu ettevõtlusest	415 835	321 721	9
Kokku tulud	1 620 716	1 375 280	
Kulud			
Sihotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	-852 039	-705 202	10
Mitmesugused tegevuskulud	-68 190	-35 469	11
Tööjõukulud	-702 532	-498 574	12
Muud kulud	-4 724	-13 507	
Kokku kulud	-1 627 485	-1 252 752	
Põhitegevuse tulem	-6 769	122 528	
Intressitulud	22 949	170	
Muud finantstulud ja -kulud	-1 427	325	
Aruandeaasta tulem	14 753	123 023	

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	2023	2022	Lisa nr
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem	-6 769	122 528	
Põhitegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	-410 172	232 589	
Põhitegevusega seotud kohustiste ja ettemaksete muutus	19 912	-82 655	
Laekunud intressid	22 948	170	
Laekunud dividendid	324	325	
Muud rahavood põhitegevusest	-1 750	0	
Kokku rahavood põhitegevusest	-375 507	272 957	
Kokku rahavood	-375 507	272 957	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses	1 272 723	999 766	
Raha ja raha ekvivalentide muutus	-375 507	272 957	
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	897 216	1 272 723	2

Netovara muutuste aruanne

(eurodes)

			Kokku netovara
	Sihtkapital/Osakapital nimiväärtuses	Akumuleeritud tulem	
31.12.2021	32 118	1 266 264	1 298 382
Korrigeeritud saldo 31.12.2021	32 118	1 266 264	1 298 382
Aruandeaasta tulem		123 023	123 023
31.12.2022	32 118	1 389 287	1 421 405
Aruandeaasta tulem		14 753	14 753
31.12.2023	32 118	1 404 040	1 436 158

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Arvestuspõhimõtted

Üldine informatsioon

MTÜ Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) raamatupidamise aastaaruanne 2023. aasta kohta on koostatud kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga (EFS). Eesti finantsaruandluse standard tugineb rahvusvaheliselt tunnustatud arvestus- ja aruandluse põhimõtetele, mille põhinõuded on kehtestatud raamatupidamise seaduses ning mida täiendavad EV Raamatupidamise toimkonna juhendid.

EPKK kasutab tulude ja kulude aruande koostamisel RTJ 14 "Mittetulundusühingud ja sihtasutused" lisas toodud tulude ja kulude aruande kirjete skeemi.

Kasutusrendi maksed kajastatakse rendiperioodi jooksul kuluna vastavalt esitatud arvetele.

Tegevuse sihtfinantseerimist kajastatakse tuluna siis, kui:

- (a) sihtfinantseerimise laekumine on praktiliselt kindel; ja
 - (b) sihtfinantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud.
- Saadud sihtfinantseerimine, mille puhul tuluna kajastamise tingimused ei ole täidetud, kajastatakse bilansis kohustisena. Vastavat kohustist kajastatakse bilansis lühi- või pikaajalisena olenevalt sellest, millal toimub sihtfinantseerimisega kaasnevate tingimuste täitmine.

Raamatupidamise aruanne on koostatud eurodes.

2023. aasta raamatupidamise aruande põhjaruanded on bilanss, tulemiaruanne, rahavoogude aruanne, netovarade muutuste aruanne.

Raha

Raha ja selle ekvivalentidena kajastatakse rahavoogude aruandes kassas olevat sularaha, arvelduskontode jääke.

Finantsinvesteeringud

Finantsinvesteeringud kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil.

Nõuded ja ettemaksed

Ostjate tasumata summad kajastatakse bilansis korrigeeritud soetusmaksumuse meetodi kohaselt laekumise tõenäosusest lähtuvalt. Seejuures hinnatakse eraldi nõudeid iga konkreetse kliendi vastu eraldi, arvestades teadaolevat infot kliendi maksevõime kohta.

Finantskohustised

Finantskohustised (võlad hankijatele, viitvõlad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustused) võetakse arvele nende soetusmaksumuses, mis sisaldab kõiki soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi. Lühiajaliste finantskohustuste korrigeeritud soetusmaksumus on üldjuhul võrdne nende nominaalväärtusega, mistõttu lühiajalised finantskohustused kajastatakse bilansis maksmisele kuuluvas summas.

Tegevuse sihtfinantseerimist kajastatakse tuluna siis, kui laekumine on praktiliselt kindel ja sihtfinantseerimisega seotud sisulised tingimused on täidetud. Saadud sihtfinantseerimine, mille puhul tuluna kajastamise tingimused ei ole täidetud, kajastatakse bilansis kohustisena. Vastavat kohustist kajastatakse bilansis lühi- või pikaajalisena olenevalt sellest, millal toimub sihtfinantseerimisega kaasnevate tingimuste täitmine.

Tulud

Tulud kajastatakse kaupade müümise ja teenuste osutamise järel, kui omand on läinud üle müüjalt ostjale, tehingust saadava tasu laekumine on tõenäoline ja tehinguga seotud kulutusi on võimalik usaldusväärselt hinnata.

Seotud osapooled

Seotud osapooltena käsitletakse juhatuse ja nõukogu liikmeid, nende lähisugulasi ning pereliikmeid.

Lisa 2 Raha

(eurodes)

	31.12.2023	31.12.2022
Sularaha kassas	1 193	2 179
Tähtajalised hoiused	677 000	50 000
Arvelduskontod	217 523	1 219 044
Arveldusdeposiidid	1 500	1 500
Kokku raha	897 216	1 272 723

Tähtajalised hoiused

LHV pangas kaks hoiust - 77 000 lõpptähtajaga 05.01.2026, intress 3,2%

100 000 lõpptähtajaga 29.02.2024, intress 4,0%

COOP pangas kolm hoiust summas 500 000 eurot, lõpptähtajaga 08.06.2024, intress 5,0%

Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2023	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	58 278	58 278	
Ostjatelt laekumata arved	58 278	58 278	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	12 106	12 106	4
Muud nõuded	505 956	505 956	
Intressinõuded	17 172	17 172	
Viitlaekumised	488 784	488 784	
Ettemaksed	19 523	19 523	
Tulevaste perioodide kulud	19 523	19 523	
Kokku nõuded ja ettemaksed	595 863	595 863	

	31.12.2022	12 kuu jooksul	Lisa nr
Nõuded ostjate vastu	15 693	15 693	
Ostjatelt laekumata arved	15 693	15 693	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	20 400	20 400	
Muud nõuded	62 480	62 480	
Viitlaekumised	62 480	62 480	
Ettemaksed	87 118	87 118	
Tulevaste perioodide kulud	87 118	87 118	
Kokku nõuded ja ettemaksed	185 691	185 691	

Viitlaekumised on laekumata tulud, mille kulud on 31.12.2023 seisuga tehtud, aga toetused laekuvad 2024.a I poolaastal.
PRIA turuarendustoetus ANUGA messi eest, PIP toetused(4 aruannet), Breed Expo, Sustanaible Silage, BASCIL

Lisa 4 Maksude ettemaksed ja maksuvõlad

(eurodes)

	31.12.2023		31.12.2022	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Käibemaks	3 398		551	
Üksikisiku tulumaks		10 399		9 930
Erisoodustuse tulumaks	186			108
Sotsiaalmaks		21 460		21 568
Kohustuslik kogumispension		614		472
Töötuskindlustusmaksed		1 095		1 015
Ettemaksukonto jääk	8 522		19 849	
Kokku maksude ettemaksed ja maksuvõlad	12 106	33 568	20 400	33 093

Lisa 5 Pikaajalised finantsinvesteeringud

(eurodes)

	Aksiad ja osad	Kokku	
31.12.2021	20 000		20 000
31.12.2022	20 000		20 000
	Aksiad ja osad	Kokku	
31.12.2022	20 000		20 000
31.12.2023	20 000		20 000

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS aktsiad

Lisa 6 Kasutusrent

(eurodes)

Aruandekohustuslane kui rentnik

	2023	2022
Kasutusrendikulu	4 455	4 350

Kasutusrendil kaks sõiduautot kogumaksumusega 45552 eurot. Lepingute lõpp 05.05.2025

Lisa 7 Võlad ja ettemaksed

(eurodes)

	31.12.2023	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	29 919	29 919	
Võlad töövõtjatele	13 423	13 423	
Maksuvõlad	33 568	33 568	4
Muud võlad	11	11	
Intressivõlad	11	11	
Kokku võlad ja ettemaksed	76 921	76 921	

	31.12.2022	12 kuu jooksul	Lisa nr
Võlad tarnijatele	9 612	9 612	
Võlad töövõtjatele	14 143	14 143	
Maksuvõlad	33 093	33 093	
Muud võlad	161	161	
Intressivõlad	7	7	
Muud viitvõlad	154	154	
Kokku võlad ja ettemaksed	57 009	57 009	

Lisa 8 Annetused ja toetused

(eurodes)

	2023	2022
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks	180 000	207 000
turuarendustoetus	200 412	206 641
erinevad foorumid	4 860	81 356
Poshbee	-1 270	1 129
Sustainable Silage	93 447	0
BB4V	0	5 854
LIFE	34 778	24 771
Breed Expo	72 507	1 458
RITA haridusnõunik	7 965	42 292
PIP-Ü	392 870	320 778
EK finantseerimine	0	210
BASCIL	29 736	0
Kokku annetused ja toetused	1 015 305	891 489
sh eraldi riigieelarvest	180 000	207 000

Lisa 9 Tulu ettevõtlusest

(eurodes)

	2023	2022
tulu teenuste müügist	31 800	13 214
TEM ja TM tulud	35 049	37 029
messide tulud	154 128	99 141
osalustasud	118 348	103 220
mitmesugused tulud	10 504	1 827
kutseeksamid	51 866	53 150
foorumid	14 140	14 140
muud tulud	0	0
Kokku tulu ettevõtlusest	415 835	321 721

Tulud teenuste müügist on Eesti Põllumajanduse Aastanäituse messiteenuste müügitulud, Tunnustatud Eesti Toidu litsentsilepingute tulud

Lisa 10 Sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud

(eurodes)

	2023	2022
Transpordikulud	27 519	22 066
Mitmesugused bürookulud	16 196	6 617
Lähetuskulud	58 666	30 352
Koolituskulud	57 525	25 495
messidel osalemine	372 785	288 099
reklaamikulud	23 373	36 766
infotehnoloogiakulud	14 885	28 700
infomaterjalid, juriidilised kulud	2 521	2 551
info ostmise kulud	47 656	47 656
kommunaalkulud	48 645	51 532
TEM projekt	4 898	998
projektijuht	18 042	19 063
seminaride korraldamine	123 325	111 767
infomaterjalid	12 683	15 094
nõustamine	0	11 456
projektide reisikulud	17 528	0
Muud	5 792	6 990
Kokku sihtotstarbeliselt finantseeritud projektide otsesed kulud	852 039	705 202

Lisa 11 Mitmesugused tegevuskulud

(eurodes)

	2023	2022
pangateenused	716	418
vastuvõtu ja esinduskulud	37 704	12 996
liikmemaksud	20 900	20 387
tervise edendamise kulud	3 359	1 668
Muud	5 511	0
Kokku mitmesugused tegevuskulud	68 190	35 469

Lisa 12 Tööjõukulud

(eurodes)

	2023	2022
Palgakulu	524 841	371 580
Sotsiaalmaksud	177 692	126 994
Kokku tööjõukulud	702 533	498 574
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	17	16

Lisa 13 Intressitulud

(eurodes)

	2023	2022
Intressitulu hoiustelt	17 172	0
Muud intressitulud	5 777	170
Kokku intressitulud	22 949	170

Lisa 14 Seotud osapooled

(eurodes)

Liikmete arv majandusaasta lõpu seisuga		
	31.12.2023	31.12.2022
Füüsilisest isikust liikmete arv	5	5
Juriidilisest isikust liikmete arv	145	120

Saldod seotud osapooltega rühmade lõikes

LÜHIAJALISED	31.12.2023	31.12.2022
Nõuded ja ettemaksed		
Asutajad ja liikmed	3 029	324
Kokku nõuded ja ettemaksed	3 029	324
Võlad ja ettemaksed		
Asutajad ja liikmed	9 729	12 693

Kokku võlad ja ettemaksed	9 729	12 693
----------------------------------	--------------	---------------

MÜÜDUD	2023		2022
	Kaubad	Teenused	Teenused
Olulise osalusega juriidilisest isikust omanikud ning nende valitseva või olulise mõju all olevad ettevõtjad		107 056	9 512
Kokku müüdnud		107 056	9 512

OSTETUD	2023		2022
	Kaubad	Teenused	Teenused
Olulise osalusega juriidilisest isikust omanikud ning nende valitseva või olulise mõju all olevad ettevõtjad	13 957	8 483	15 955
Kokku ostetud	13 957	8 483	15 955

Tegev- ja kõrgemale juhtkonnale arvestatud tasud ja muud olulised soodustused		
	2023	2022
Arvestatud tasu	120 203	106 485
autokompensatsioon	0	4 750
õnnetusjuhtumi kindlustus	0	320

Müügid seotud osapooltega on EPA messiteenuste ja toidukvaliteedi lepingute müük

Ostud seotud osapooltega on sõiduauto rendikulu ja infopäevade ning seminaride korraldamisega seotud kulud

Aruande digitaalallkirjad

Aruande lõpetamise kuupäev on: 12.06.2024

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (registrikood: 80007884) 01.01.2023 - 31.12.2023 majandusaasta aruande andmete õigsust on elektrooniliselt kinnitanud:

Allkirjastaja nimi	Allkirjastaja roll	Allkirja andmise aeg
ANTS NOOT	Juhatuse liige	12.06.2024

Aruande üldkoosoleku kinnitamise staatus

Üldkoosoleku poolt kinnitatud

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda üldkoosolekule

Märkusega arvamus

Oleme auditeerinud Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (ühing) raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31.12.2023 ning tulemiaruanne, rahavoogude aruannet ja netovara muutuste aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud aasta kohta ja raamatupidamise aastaaruande lisasid, sealhulgas märkimisväärsete arvestuspõhimõtete kokkuvõtet.

Meie arvates, välja arvatud meie aruande osas „Märkusega arvamuse alus” kirjeldatud asjaolu võimalikud mõjud, kajastab kaasnev raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest osades õiglaselt ühingu finantsseisundit seisuga 31. detsember 2023 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga.

Märkusega arvamuse alus

Ühing kajastab oma bilansis seisuga 31.12.2023 nõudeid ostjate vastu summas 58 278 eurot (lisa 3). Tuginedes läbi viidud auditi protseduuridele, oleme tuvastanud nõuded, mille osas esineb võimalik mittelaekumine ja allahindluse vajadus kokku summas 10 948 eurot. Juhul, kui allahindlus oleks teostatud, siis ühingu varad väheneksid 10 948 euro võrra ja aruandeaasta tulem väheneks 10 948 euro võrra.

Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti). Meie kohustusi vastavalt nendele standarditele kirjeldatakse täiendavalt meie aruande osas „Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga”. Me oleme ettevõttest sõltumatud kooskõlas kutseliste arvestuseksperptide eetikakoodeksiga (Eesti) (sh sõltumatuse standardid), ja oleme täitnud oma muud eetikaalased kohustused vastavalt nendele nõuetele. Me usume, et auditi tõendusmaterjal, mille oleme hankinud, on piisav ja asjakohane aluse andmiseks meie märkusega arvamusele.

Muu informatsioon

Juhtkond vastutab muu informatsiooni eest. Muu informatsioon hõlmab tegevusaruannet, kuid ei hõlma raamatupidamise aastaaruannet ega meie asjaomast vandeauditori aruannet.

Meie arvamus raamatupidamise aastaaruande kohta ei hõlma muud informatsiooni ja me ei tee selle kohta mingis vormis kindlustandvat järeldust.

Seoses meie raamatupidamise aastaaruande auditiga on meie kohustus lugeda muud informatsiooni ja kaaluda seda tehes, kas muu informatsioon oluliselt lahkneb raamatupidamise aastaaruandest või meie poolt auditi käigus saadud teadmistest või tundub muul viisil olevat oluliselt väärkajastatud.

Kui me teeme tehtud töö põhjal järelduse, et muu informatsioon on oluliselt väärkajastatud, oleme kohustatud sellest faktist aru andma.

Meil ei ole sellega seoses millegi kohta aru anda ning avaldame, et tegevusaruandes esitatud informatsioon on olulises osas kooskõlas raamatupidamise aastaaruandega ning kohalduvate seaduses sätestatud nõuetega.

Nagu kirjeldatud eespool osas „Märkusega arvamuse alus” on võimalikud väärkajastamised, mis mõjutavad ühingu varade koosseisu ja aruandeaasta tulemit. Seetõttu ei ole me suutelised tegema järeldust, kas muu informatsioon on selle asjaoluga seoses oluliselt väärkajastatud või mitte.

Juhtkonna ja nende, kelle ülesandeks on valitsemine, kohustused seoses raamatupidamise aastaaruandega

Juhtkond vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ja õiglase esitamise eest kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga ja sellise sisekontrolli eest, nagu juhtkond peab vajalikuks, et võimaldada kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta raamatupidamise aastaaruande koostamist.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on juhtkond kohustatud hindama ühingu suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana, esitama infot, kui see on asjakohane, tegevuse jätkuvusega seotud asjaolude kohta ja kasutama tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi, välja arvatud juhul, kui juhtkond kavatseb kas ettevõtte likvideerida või tegevuse lõpetada või tal puudub sellele realistlik alternatiiv.

Need, kelle ülesandeks on valitsemine, vastutavad ettevõtte raamatupidamise aruandlusprotsessi üle järelevalve teostamise eest

Vandeauditori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga

Meie eesmärk on saada põhjendatud kindlus selle kohta, kas raamatupidamise aastaaruanne tervikuna on kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta, ja anda välja vandeauditori aruanne, mis sisaldab meie arvamus. Põhjendatud kindlus on kõrgetasemeline kindlus, kuid see ei taga, et olulise väärkajastamise eksisteerimisel see kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega (Eesti) läbiviidud auditi käigus alati avastatakse. Väärkajastamised võivad tuleneda pettusest või veast ja neid peetakse oluliseks siis, kui võib põhjendatult eeldada, et need võivad üksikult või koos mõjutada majanduslikke otsuseid, mida kasutajad raamatupidamise aastaaruande alusel teevad.

Kasutame auditeerides vastavalt rahvusvaheliste auditeerimise standarditele (Eesti) kutsealast otsustust ja säilitame kutsealase skeptitsismi

kogu auditi käigus. Me teeme ka järgmist:

- teeme kindlaks ja hindame raamatupidamise aastaaruande kas pettusest või veast tuleneva olulise väärkajastamise riskid, kavandame ja teostame auditiprotseduurid vastuseks nendele riskidele ning hangime piisava ja asjakohase auditi tõendusmaterjali, mis on aluseks meie arvamusele. Pettusest tuleneva olulise väärkajastamise mitteavastamise risk on suurem kui veast tuleneva väärkajastamise puhul, sest pettus võib tähendada salakokkulepet, võltsimist, info esitamata jätmist, vääresitiste tegemist või sisekontrolli eiramist;
 - omandame arusaamise auditi puhul asjassepuutuvast sisekontrollist, et kavandada nendes tingimustes asjakohaseid auditiprotseduure, kuid mitte arvamuse avaldamiseks ettevõtte sisekontrolli tulemuslikkuse kohta;
 - hindame kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasust ning juhtkonna arvestushinnangute ja nendega seoses avalikustatud info põhjendatust;
 - teeme järelduse juhtkonna poolt tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi kasutamise asjakohasuse kohta ja saadud auditi tõendusmaterjali põhjal selle kohta, kas esineb olulist ebakindlust sündmuste või tingimuste suhtes, mis võivad tekitada märkimisväärset kahtlust ettevõtte suutlikkuses jätkata jätkuvalt tegutsevana. Kui me teeme järelduse, et eksisteerib oluline ebakindlus, oleme kohustatud juhtima vandeaudiitori aruandes tähelepanu raamatupidamise aastaaruandes selle kohta avalikustatud infole või kui avalikustatud info on ebapiisav, siis modifitseerima oma arvamust. Meie järeldused põhinevad vandeaudiitori aruande kuupäevani saadud auditi tõendusmaterjalil. Tulevased sündmused või tingimused võivad siiski kahjustada ettevõtte suutlikkust jätkata jätkuvalt tegutsevana;
 - hindame raamatupidamise aastaaruande üldist esitusviisi, struktuuri ja sisu, sealhulgas avalikustatud informatsiooni, ning seda, kas raamatupidamise aastaaruanne esitab aluseks olevaid tehinguid ja sündmusi viisil, millega saavutatakse õiglane esitusviis.
- Me vahetame nendega, kelle ülesandeks on valitsemine, infot muu hulgas auditi planeeritud ulatuse ja ajastuse ning märkimisväärsete auditi tähelepanekute kohta, sealhulgas mis tahes sisekontrolli märkimisväärsete puuduste kohta, mille oleme tuvastanud auditi käigus.

Liina Tamm

Vandeaudiitori number 559

Audit Advisory OÜ

Audiitorettevõtja tegevusloa number 96

Paadi tee 3, Haabneeme alevik, Viimsi vald, Harju maakond, 74001

12.06.2024

Audiitorite digitaalallkirjad

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (registrikood: 80007884) 01.01.2023 - 31.12.2023 majandusaasta aruandele lisatud audiitori aruande on digitaalselt allkirjastanud:

Allkirjastaja nimi	Allkirjastaja roll	Allkirja andmise aeg
LIINA TAMM	Vandeaudiitor	12.06.2024

Tegevusalad

Tegevusala	EMTAK kood	Põhitegevusala
Muude ettevõtjate ja tööandjate organisatsioonide tegevus	94119	Jah